

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение  
«Гэгэтуйская средняя общеобразовательная школа»

**ПРИНЯТО**

на педсовете

Протокол № 1

«29» августа 2022 г.

**СОГЛАСОВАНО**

зам. директора по УВР

Рад /Хадагаева Р.Г../

«29» августа 2022 г.

**УТВЕРЖДЕНО**

ИО директора

Вампилова Г.Б./

«29» августа 2022 г.



**Рабочая программа учебного предмета**

«Бурятский язык»

(базовый уровень) 4 класс

2022 – 2023 учебный год

Учитель Ринчинова Э.Б

МБОУ «Гэгэтуйская СОШ»

первая

(\_\_\_\_\_ квалификационная категория)

2022 год  
с. Гэгэтуй

## Тайлбари бэшэг

Буряад хэлэнэй программа хадаа мүнөөнэй шэнэ ФГОС-ой эрилтэдэ харюусамаар, «Буряад хургуулийн программанууд» дээрэ үндэхэлжэ (авторынь Р.С.Дылыкова), Гэгээтэйн хургуулийн хуралсалай түсэбөөр зохёогдоһон байна.

Эхин хургуулийн шухалын шухала зорилго хадаа үхибүүдые найнаар уншуулжа, зүбөөр хэлүүлжэ ба бэшүүлжэ хургаха; арадайнгаа аман уран зохёолдо, Эхэ орондоо, түрэхэн тоонто нютагтаа, түрэлхи хэлэндээ, түрэл арад зондоо, бэшэшье яһатанда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ; арад зонойнгоо хайн хайхан ёһо заншалнууд ба сэсэн мэргэн хургаалнуудые ойлгуулха г.м.

Дээрэ хэлэгдэхэн зорилгонуудые бээлүүлхэ хэрэгтэ хэлэнэй үүргэ сэгнэшэгуй.

Эхин шатын болон дунда хургуулийн эхин классуудта үзэгдэхэ буряад хэлэнэй программа **гол шухала гурбан бүлэгһөө** буриденэ:

1. Грамотада хургалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
2. Фонетикэ, лексикэ, грамматика ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
3. Литературна уншалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Дээрэ хэлэгдэгшэ гурбан бүлэгүүд үзэгдэхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгэтэй тон нягта холбоотойгоор, тэрэнэй үндэхэ хуури дээрэ бээлүүлэгдэхэ болоно.

Эхин классуудта буряад хэлэ зааха **гол зорилгонууд** гэхэдэ:

- хурагша бүхэниие зүбөөр, найнаар, уран гоёор, удхыень ойлгуулан уншуулжа хургаха;
- эли тодоор, ойлгосотойгоор хэлүүлжэ, алдуугүйгөөр, сэбэр гоёор бэшүүлжэ хургаха;
- үхибүүн бүхэниие ном уншаха дуратайгаар хүмүүжүүлхэ;
- үхибүүдэй аман хэлэлгые баяжуулха, ухаан бодолыень хүгжөөхэ методическа аргуудые хэрэглэхэ;
- оршон тойронхи юумэнууд тухай хурагшадай мэдэсье улам саашань үргэдхэхэ.

Авторнууд: Дылыкова Р.С., Базаргуруева Т.Б., Дугарова Д.Б.: 4-дэхи класс,- Улаан - Удэ: ГБУ РЦ «Бэлиг» хэблэл, 2016 он; Буряад Республикын хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерство баталһан.

Хуралсалай жэл соо 102 час үгтэнэ.

**Жэлэй дүүрэхэдэ хурагшадай мэдэсэ ба шадабаринууд.**

**Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүүнгүүд (личностные результаты):**

- өөрынгөө сэдхэлэй байдал түрэл хэлэн дээрээ хэлэхэ;
- оршон тойронхи байгаалиин, тиихэдэ хажуудахи хүнүүдэйнгээ байдал ойлгохо, тэдээндэ өөрынгөө хандаса, хүнүүдые дэмжэхэнээ, тэдээндэ туһалһанаа түрэл хэлэн дээрээ харуулха;
- өөрынгөө хэлэ уран, баян, тодо, сэбэр болгохоёо оролдохо;
- тоонтодоо, түрэл орондоо дуратай байһанаа, өөрынгөө хандаса харуулха;
- уншаха, харилсаха дуратай байха;

- бэшэхэ шадабаритай байха, буулгажа бэшэхэ, шагнажа абаад бэшэхэ, өөрөө зохёон бэшэхэ;
- өөрынгөө сэдхэлэй байдал тухай, тиихэдэ үзэһэн юумэнууд тухайгаа бэшэжэ (эссе жанрын түхэлөөр) харуулха;
- түрэл хэлээ шудалха эрмэлзэлтэй байха;
- өөрынгөө хэһэн ажал сэгнэжэ шадаха.

#### **Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):**

- өөрөө хэшээлэй тема хэлэхэ, зорилгыень табиха;
- багшатаяа сугтаа хуралсалай проблемнэ асуудал яжаа шиидхэхэ тухайгаа хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиха;
- өөрынгөө хэжэ байһан үйлэнүүдые түсэбэй, алгоритмын үйлэнүүдтэй тааруулха, зэргэсуулхэ, тиин өөрынгөө ажаябуулга шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо;
- өөрынгөө, ондоо хүнүүдэй, классайнгаа ажал тусхай критеринүүдээр шалгаха, хэр зэргэ шадабаритай болобобиб гэжэ элирүүлжэ хураха, критеринүүдые зохёохо;

#### **Оршон тойроние шудалха шадабари (познавательные УУД):**

- текстээр дамжуулагдаһан мэдээсэлнүүдэй янза (виды информации) ойлгохо; юун тухай хэлэгдэнэб, удхань амар бэ, идейнь ямар бэ?
- олон ондоо янзын уншалга хэрэглэхэ;
- ондо ондоо түхэлтэй текстнууд (текст, схема, таблица, зураг) сооһоо өөртөө мэдээсэл олохо;
- үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо, тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- анализ, синтез хэхэ;
- шалтагаан хойшолон хоёрой хоорондохи холбоо харуулха, тодоруулан зохёон тогтоохо;
- бодомжолхо.

#### **Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):**

- хэлэлгын зорилгоһоо дулдыдуулан өөрынгөө ханал бодол аман ба бэшэгэй хэлэн дээрэ харуулха;
- хэлэхэ, харилсаха зорилгоһоо үндэһэлэн, хэрэгтэй сагта монолог үг, али диалог хэрэглэжэ шадаха;
- өөрынгөө ханал бодол, ханамжа хэлэжэ, баталжа шадаха;
- хүнүүдэй хэлэһые шагнаха, ойлгохо, тиин өөрынгөө ханал бодол хубилгахаяа бэлэн байха;
- ажаябуулга эмхидхэхэдээ, хөөрэлдэжэ, хоорондоо хэлсэжэ, нэгэ ханал бодолдо ерэхэ;
- асуудалнуудые табиха.

#### **Буряад хэлээр шадабари (предметные результаты):**

- аялгануудай нугарал тухай ойлгосотой болохо
- ии - ы, ээ-эй аялган үзэгүүдэй бэшэлгэ тухай мэдэхэ;
- үгын анхан һуурида б, л, м, р хашалгануудай удаа тодо бэшэ аялганай бэшэгдэхэ тухай;

- үгэнүүдэй бии бололго тухай, үгын бүридэл тухай суфффикс, залгалта, анхан гараһан хуури;
- зөөлэн хууритай абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялган үзэг бэшэхэ тухай;
- юумэнэй нэрын падежнууды ба тэдэнэй удха, үүргэ мэдэхэ;
- дахуул үгын үүргэ, тэрэнэй бэшэлгэ мэдэхэ;
- тэмдэгэй нэрын мэдүүлэл соо дүүргэдэг үүргэ тухай;
- үйлэ үгын мэдүүлэл соо дүүргэдэг үүргэ тухай
- үйлэ үгын сагууд: (мүнөө, үнгэрһэн, ерээдүй), тэдэнэй хэлэлгэ соохи үүргэ тухай;
- хуряангы ба дэлгэрэнгы мэдүүлэлнүүд тухай;
- мэдүүлэлэй юрын гэшүд тухай;
- бодомжолһон түхэлтэй текст тухай;
- фразеологимууд, омонимууд тухай; үһ

### **Жэлэй дүүрэхэдэ һурагша юу мэдэхэ ёһотойб:**

- олоной тоогой түхэл абадаггүй юумэнэй нэрэнүүд тухай;
- зохилдохо гурбан арга, юумэнэй нэрын падежнүүдэй түхэлнүүдэй бэшэгдэхэ тухай;
- олоной тоогой түхэлтэй үгэнүүдэй зохилдохо тухай;
- юумэнэй нэрын падежнүүдэй түхэлнүүдэй мэдүүлэл соо дүүргэдэг үүргэ тухай;
- түлөөнэй нэрэ тухай ойлгосотой байха: удха, ганса ба олоной нюурай түлөөнэй нэрын зохилдол;
- үйлэ үгэнүүдэй залгалтануудай зүб бэшэлгэ тухай;
- үйлэ үгэнүүдэй нюур харуулха тухай, нюурай частицанууд тухай;
- частицануудай үүргэ тухай, буруушааһан частицануудай үйлэ үгэтэй бэшэгдэхэ тухай;
- тэмдэгэй нэрын жэшээ дээрэ үгын сэхэ ба шэлжэһэн удха тухай харуулха;
- тоогой нэрэ ба тэрэнэй удха: хэды? хэдыдэхи? гэжэ асуудалнууд, тоолоһон, дугаарлаһан
- наречи тухай ойлгосотой байха: хаана? хэзээ? хайшаа? хэдыдэ? яажа? ямараар? хэр зэргэ? гэжэ асуудалнууд, мэдүүлэл соохи үүргэ, наречинүүдэй илгарал(сагай, байрын, зэргын);
- мэдүүлэлэй шухала гэшүүд тэрэнэй грамматическа хуури болоно гэжэ мэдэхэ;
- мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд тухай;
- союзуудай үүргэ тухай, нэгэ түрэл гэшүүдэй бэшэлгэ тухай;
- текстын гол удха болон темэ хоёрой холбоон;
- хэлэлгын стильнүүд тухай: уран зохёолой, яряанай, хуралсалай номой, сонин газетын;
- изложени бэшэжэ шадаха ёһотой.

### **Жэлэй дүүрэхэдэ һурагша юу шадаха ёһотойб:**

- Багшанарай болон хамта хураһан үхибүүдэй хандалгада харюусаха;
- хургуулидаа болон класс соо үхибүүдээр, ехэ хүнүүдээр хөөрэлдэхэдөө, хэлэлгын журам баримталха;
- Үгүүлэлэй илгарал хоолойгоороо зүб харуулха;

- хуралсалай болон хуралсалай бэшэ номууды хэрэглэхэ;
- Хэблэмэл ба бэшэмэл текстнуудһээ үгэнүүд ба мэдүүлэлнүүды буулгажа абаха, ехэ ба бага үгэнүүдэй холболто зүб бэшэхэ;
- Багшын хэлэжэ үгэхэдэ зүб бэшэхэ
- Үгэнүүды хэлэхэдэ, тэдэнэй схемэнүүды бэшэхэ. Хэлэжэ үгэхэдэ мэдүүлэлэй схемэ табиha.
- өөһэдөө мэдүүлэл ханаха;
- Хэлэһэн абяанууды шэхээрээ илгаха;
- Аялган ба хашалган абяанууды илгаха, зөөлэн ба хатуу, хонгёо ба бүдэхи абяанууды илгаха;

**«Буряад хэлэн» программын үзэгдэхэ гол бүлэгүүд:**

<b>№</b>	<b>Темэ</b>	<b>Үгтэһэн саг</b>
1	Хэлэлгын хубинууд	73 ч
2	Мэдүүлэл	13 ч
3	Хэлэлгын нюусанууд	9 ч
4	Эрьежэ хойшоо харагты	7 ч
5	<b>Хамта дээрээ</b>	<b>102 ч</b>

**Үзэгдэхэ темэнүүд**

**Хэлэлгын хубинууд (73 ч)**

Юумэнэй нэрэ, үйлэ үгэ ба болон тэмдэгэй нэрэнүүдэй лексическэ талаһаа илгарал.

**Юумэнэй нэрэ.** Юумэнэй нэрэнүүдэй тоо, зохилдол. Зохилдолой падежнүүд. Юумэнэй нэрэнүүдэй зохилдохо аргууд. Олоной тоодо зохилдохо арга.

**Дахуул үгэ.** Тэрэнэй үүргэ, бэшэлгэ.

**Түлөөнэй нэрэ.** Түлөөнэй нэрэнүүдэй тоо, нюур, зохилдол. Түлөөнэй нэрэнүүдэй үүргэ.

**Үйлэ үгэ.** Үйлэ үгэнүүдэй сагууд, залгалтануудай бэшэхэ дүримүүд. Үйлэ үгэнүүд болон частицанууд.

**Тэмдэгэй нэрэ.** Тэмдэгэй нэрэнүүдэй синонимическэ, антонимическэ удха харуулга. Сэхэ ба шэлжэһэн удханууд. Омономууд.

**Тоогой нэрэ.** Тоогой нэрэнүүдэй нуури.

**Наречи.** Ойлгосо. Наречиинүүдэй илгарал.

**Мэдүүлэл (13 ч)** Мэдүүлэлэй илгаанууд. Мэдүүлэлэй гэшүүд. Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд.

**Хэлэлгын нюусанууд (9ч).** Текстын темэ болон гол удха. Тэрэнэй байгуулга.

**Хэлэлгын стильнүүд:** научна, уран найханай, яряанай, номой.

**Хойшоо эрьен харая (7 ч).** Дүрбэн жэл соо үзэһэнөө дабталга, абяан, үгэ, мэдүүлэл, текст.

**Календарно-тематическа түсэблэлгэ**

№	Хэшээлэй темэ	Үгтэһэн саг	Хэшээл үнгэргэлгэ		
			Түсэбөөр	Бодотоор	Тэмдэглэл
<b>I бүлэг. Хэлэлгын хубинууд (73 ч.)</b>					
<b>Юумэнэй нэрэ (27 час)</b>					
1.	Хэлэлгын хубинууд. Дабталга	1			
2.	Хэлэлгын хубинууд. Дабталга	1			
3.	Юумэнэй нэрэ	1			
4.	Юумэнэй нэрэ	1			
5.	Юумэнэй нэрын тоо	1			
6.	Юумэнэй нэрын тоо	1			
7.	Зохилдол тухай ойлгосо	1			
8.	Зохилдол тухай ойлгосо	1			
9.	Зохилдохо нэгэдэхи арга	1			
10.	Шалгалтын диктант «Дабталга»	1			
11.	Зохилдохо хоёрдохи арга	1			
12.	Зохилдохо хоёрдохи арга	1			
13.	Зохилдохо гурбадахи арга	1			
14.	Зохилдохо гурбадахи арга	1			
15.	Олоной тоодо зохилдол	1			
16.	Нэрын падежэй түхэлтэй үгэнүүдэй үүргэ	1			
17.	Хамаанай падежэй түхэлтэй үгэнүүдэй үүргэ	1			
18.	Хамаанай падежэй түхэлтэй үгэнүүдэй үүргэ	1			
19.	Зүгэй падеж: хэндэ? юундэ? хаана?	1			
20.	Нэрын болон үйлын падежэй түхэлтэй юумэнэй нэрэнүүд	1			
21.	Н хашалган һүүлтэй юумэнэй нэрэнүүдэй үйлын падежэй түхэлнүүд	1			
22.	Зэбсэгэй падежэй түхэлнүүд.	1			
23.	Хамтын болон гаралай падежнууд	1			

24.	Хамтын болон гаралай падежнууд	1			
25.	Шалгалтын диктант	1			
26.	Алдуунуудыг усадхаха ажал	1			
27.	Алдуунуудыг усадхаха ажал	1			
<b>Дахуул үгэнүүд (3 ч.)</b>					
1.	Дахуул үгэнүүдэй үүргэ	1			
2.	Дахуул үгэнүүдэй үүргэ	1			
3.	Изложени	1			
<b>Түлөөнэй нэрэ (9 ч.)</b>					
1.	Түлөөнэй нэрэ: ойлгосо	1			
2.	Түлөөнэй нэрын нюур	1			
3.	Түлөөнэй нэрын нюур	1			
4.	Түлөөнэй нэрын зохилдол	1			
5.	Түлөөнэй нэрын зохилдол	1			
6.	Түлөөнэй нэрын зохилдол	1			
7.	Изложени	1			
8.	Бэхижүүлгын ажал	1			
9.	Бэхижүүлгын ажал	1			
<b>Үйлэ үгэнүүд (13 ч.)</b>					
1.	Үйлэ үгэнүүд: тэдэнэй илгарал	1			
2.	Үйлэ үгэнүүдэй сагууд	1			
3.	Үйлэ үгэнүүдэй залгалтануудыг бэшэхэ дүримүүд	1			
4.	Үйлэ үгэнүүдэй залгалтануудыг бэшэхэ дүримүүд	1			
5.	Үйлэ үгэнүүдэй нюур харуулалга	1			
6.	Үйлэ үгэнүүдэй нюур харуулалга	1			
7.	Изложени «Гэрэй турлааг»	1			
8.	Үйлэ үгэнүүдтэй буруушааһан частицануудыг бэшэлгэ	1			
9.	Үйлэ үгэнүүдтэй буруушааһан частицануудыг бэшэлгэ	1			
10.	Үйлэ үгэнүүдтэй ушөө ямар частицанууд бэшэгдэдэг бэ?	1			
11.	Шалгалтын тест «Үйлэ үгэ»	1			

12.	Алдуу усадхаха болон бэхижүүлгын ажал	1			
13.	Алдуу усадхаха болон бэхижүүлгын ажал	1			
<b>Тэмдэгэй нэрэ (8 ч.)</b>					
1.	Тэмдэгэй нэрэнүүдэй үүргэ	1			
2.	Тэмдэгэй нэрэ: синонимууд, антонимууд	1			
3.	Тэмдэгэй нэрэ: синонимууд, антонимууд	1			
4.	Тэмдэгэй нэрын сэхэ ба шэлжэһэн удха. Омонууд	1			
5.	Тэмдэгэй нэрын сэхэ ба шэлжэһэн удха. Омонууд	1			
6.	Изложени	1			
7.	Шалгалтын хүдэлмэри	1			
8.	Алдуу усадхаха ажал	1			
<b>Тоогой нэрэ (6 ч.)</b>					
1.	Тоогой нэрэ: ойлгосо	1			
2.	Тоогой нэрэ: ойлгосо	1			
3.	Тоогой нэрэнүүдэй хуури	1			
4.	Тоогой нэрэнүүдэй хуури	1			
5.	Шалгалтын хүдэлмэри	1			
6.	Алдуу усадхаха ажал	1			
<b>Дайбр үгэ (Наречи) – 7 ч.</b>					
1.	Наречи: ойлгосо	1			
2.	Наречи - мэдүүлэлэй гэшүүн	1			
3.	Наречинуудай удхаараа илгарал	1			
4.	Наречинуудай удхаараа илгарал	1			
5.	Наречинуудай удхаараа илгарал	1			
6.	Шалгалтын хүдэлмэри	1			
7.	Алдуу усадхаха ажал	1			
<b>II бүлэг</b>					
<b>Мэдүүлэл- 13 час</b>					
1.	Мэдүүлэл - хэлэлгын гол единицэ	1			



2.	Мэдүүлэл - хэлэлгын гол единицэ	1			
3.	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд - мэдүүлэлэй грамматическа нуури	1			
4.	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд - мэдүүлэлэй грамматическа нуури	1			
5.	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд - мэдүүлэлэй грамматическа нуури	1			
6.	Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоон болон мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри	1			
7.	Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоон болон мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри	1			
8.	Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоон болон мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри	1			
9.	Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоон болон мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри	1			
10.	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд	1			
11.	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд	1			
12.	Изложени «Санитар нохой»	1			
13.	Шалгалтын хүдэлмэри. Алдуу усадхаха ажал	1			
<b>Хэлэлгын нюусанууд - 9 час</b>					
1.	Текст. Текстын темэ болон гол удха	1			
2.	Текст. Текстын темэ болон гол удха	1			
3.	Хэлэлгын стильнууд	1			
4.	Уран найханай стилиин хэрэглэлгэ	1			
5.	Уран найханай стилиин хэрэглэлгэ	1			
6.	Номой стиль, тэрэнэй илгарал	1			
7.	Номой стиль, тэрэнэй илгарал	1			
8.	Изложени	1			
9.	Алдуу усадхаха ажал	1			
<b>Эрьежэ хойшоо харагты - 7 час</b>					

1.	Жэлэй эсэсэй шалгалтын хүдэлмэри	1			
2.	Шалгалта. Бэхижүүлгэ.	1			
3.	Шалгалта. Бэхижүүлгэ.	1			
4.	Үгэ. Мэдүүлэл	1			
5.	Үгэ. Мэдүүлэл	1			
6.	Хэлэлгын нюусанууд	1			
7.	Хэлэлгын нюусанууд	1			